

จังหวัดอ่างทอง

“ชุมชนบางเสด็จ”

เรื่องเล่าเพื่อการเรียนรู้ จาก ศูนย์เรียนรู้ฯ ชุมชนบางเสด็จ
ต.บางเสด็จ อ.ป่าโมก จ.อ่างทอง

ข้อมูลทั่วไป

อาณาเขต

ทิศเหนือ ติดต่อกับ ตำบลโรงช้าง อำเภอป่าโมก จังหวัดอ่างทอง
ทิศใต้ ติดต่อกับ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
ทิศตะวันออก ติดต่อกับ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ตำบลโผงเผง อำเภอป่าโมก จังหวัดอ่างทอง

เนื้อที่

ตำบลบางเสด็จมีเนื้อที่ประมาณ 12.01 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 7,506 ไร่

ภูมิประเทศ

ตำบลบางเสด็จมีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม

อาชีพ

ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ ทำนา ทำสวน

“บางคนดี ที่บางเสด็จ”

บางเสด็จ หนึ่งในฐานทัพประวัติศาสตร์ชาติไทย

หากจะเอ่ยถึงชุมชนบางเสด็จ ตำบลบางเสด็จ อำเภอบางบาล จังหวัดอ่างทองแล้ว จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องกล่าวถึง วัดท่าสุทธาวาส หรือชื่อเดิม วัดท่าสุวรรณภูมิ อันเป็นวัดเก่าแก่มาดั้งแต่สมัยอยุธยาตอนต้น และมีความเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ชาติไทยในสมัยนั้นหลายครั้งคราซึ่งเป็นเหตุแห่งความตรึงตราภาคภูมิใจของคนในชุมชนบางเสด็จเป็นอย่างยิ่ง ด้วยทำเลที่ตั้งวัดอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา ฝากฝั่งเดียวกันกับกรุงศรีอยุธยา ตรงข้ามปากแม่น้ำน้อย หรือปากคลองโผงเผงในปัจจุบันที่ไหลผ่านเมืองวิเศษชัยชาญมาบรรจบกับแม่น้ำเจ้าพระยา ด้วยตะกอนดินจากปากแม่น้ำน้อยพัดพามาในหน้าน้ำ เกิดเป็นหาดทรายยาวยื่นทอดไปจรดฝั่งตรงข้ามจนเมื่อน้ำขึ้นสามารถเดินข้ามฝั่งได้สะดวก ด้วยเหตุนี้บริเวณดังกล่าวจึงเป็นเส้นทางหลักอีกแห่งหนึ่งในการสัญจร รวมถึงการยกทัพจับศึกในสงครามครั้งกรุงศรีอยุธยาหลายต่อหลายครั้ง ไม่เว้นแม้แต่เหตุการณ์ครั้งประวัติศาสตร์ชาติไทยครั้งสำคัญยิ่งในสงครามครั้งใหญ่อย่างสงครามยุทธหัตถี สมเด็จพระนเรศวรมหาราชได้ยกทัพข้ามแม่น้ำเจ้าพระยาที่บริเวณวัดท่าสุทธาวาสแห่งนี้ และบริเวณตรงข้ามวัดสุทธาวาสปากแม่น้ำน้อย กองทัพเรือคงจะได้บรรทุกลำปืนใหญ่และสรรพศาสตราวุธจากกรุงศรีอยุธยาขึ้นหน้าวัดแยกไปทางลำน้ำน้อยเพื่อไปยังเมืองวิเศษชัยชาญและเดินทางต่อไปยังเมืองสุพรรณบุรี สันนิษฐานจากบริเวณที่ตั้งวัดท่าสุทธาวาสนี้จะเป็นที่ตั้งทัพ เพื่อพาพลข้ามแม่น้ำเจ้าพระยาในหน้าแล้งตอนน้ำขึ้น ชุมชนที่นี้จึงมีชื่อเก่าแก่มานานนามว่า “บางเสด็จ” จนเป็นตำบลบางเสด็จในปัจจุบัน

ย้อนไปเมื่อประมาณปี 2518-2519 ชุมชนบางเสด็จได้รับความเสียหายอย่างหนักจากอุทกภัยครั้งใหญ่ ชาวบ้านเดือดร้อนอดอยาก แต่เดิมพื้นที่ในแถบนี้มีอาชีพทำอิฐและเหลาไม้ก้านธูป แต่เมื่อฝนตกน้ำท่วมไม่สามารถเผาอิฐหรือตากธูปได้ จึงทำให้ได้รับความเดือดร้อนในเรื่องการทำมาหากินช่วงหน้าฝน ในปี พ.ศ.2519 สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ในรัชกาลที่ 9 เสด็จฯ ทรงเยี่ยมราษฎรที่ตำบลบางเสด็จ มีพระราชดำริว่า น่าจะมีอาชีพเสริมอย่างอื่น โดยทรงคำนึงว่าชาวบ้านมีทรัพยากรธรรมชาติที่พร้อมอยู่แล้ว คือ ดินเหนียวที่ใช้ทำอิฐ ประกอบกับทรงระลึกถึงตุ๊กตาไทยที่เรียกว่าตุ๊กตาชาววังนั้นหาดูได้ยาก เกือบจะสูญสิ้นไปหมดแล้ว หากจะฟื้นฟูขึ้นก็น่าจะช่วยเหลือสืบสานศิลปหัตถกรรมไทยแบบโบราณของไทย ได้อีกอย่างหนึ่ง จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ส่งอาจารย์จุลทัศน์ พยาฆรานนท์ และอาจารย์เสริมศรี บุณนาค จากวิทยาลัยเพาะช่าง มาสอนปั้นตุ๊กตาชาววัง โดยมีการจัดตั้งโครงการปั้นตุ๊กตาไทยขึ้น ครั้งแรก มีผู้เข้ารับการฝึกอบรม 150 คน ฝึกสอนกันได้ 3 เดือนก็จัดให้มีพิธีไหว้ครู โดยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จฯ มาทรงเป็นประธานพิธีไหว้ครู และได้ตั้งศูนย์ตุ๊กตาชาววังขึ้นที่บ้านบางเสด็จแห่งนี้

ศูนย์ตุ๊กตาชาววังบ้านบางเสด็จตั้งอยู่ภายในบริเวณวัดท่าสุทธาวาส ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาซึ่งมีทัศนียภาพโดยรอบร่มรื่นและสวยงาม เป็นอาคารทรงไทย 2 ชั้น ชื่อว่า “คุ้มสุวรรณภูมิ” ชั้นบนแสดงนิทรรศการพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ รัชกาลที่ 9 พร้อมด้วยพระบรมวงศานุวงศ์ ชั้นล่างเป็นที่พักการของกลุ่มปั้นตุ๊กตาชาววัง มีการจัดแสดงผลงานและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ตุ๊กตาชาววัง พร้อมด้วยผลิตภัณฑ์ OTOP ของจังหวัดอ่างทอง เป็นการสร้างงานสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนแห่งนี้ได้อย่างยั่งยืน และเป็นแหล่งเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ที่นักท่องเที่ยวสามารถชมการสาธิตปั้นตุ๊กตาชาววัง เรียนรู้การปั้นตุ๊กตาด้วยดินเหนียวที่แสดงให้เห็นวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนและวัฒนธรรมประเพณีไทยต่างๆ เช่น การละเล่นของเด็กไทย วงมโหรีปี่พาทย์ สุภาพสตรีคำพังเพยไทย หรือรูปผลไม้ไทยหลากหลายชนิดซึ่งล้วนมีความสวยงามน่ารัก และรูปแบบต่างๆ มากมาย นอกจากนี้ที่ศูนย์ตุ๊กตาชาววังแห่งนี้ นักท่องเที่ยวยังสามารถชมการปั้นตุ๊กตาชาววังได้ที่บ้านเรือนราษฎรในละแวกนั้นได้อย่างเป็นกันเอง เนื่องจากในแต่ละบ้านจะทำตุ๊กตาคนละแบบแตกต่างกันไป

โรงสีพระราชนิพนธ์ ของฝากจากวิกฤต

อีกความสำเร็จและความภาคภูมิใจที่ได้จากบทเรียนแห่งวิกฤตในอดีต คือ กลุ่มออมทรัพย์บางเสด็จ หลังน้ำท่วมใหญ่ปี พ.ศ.2518-2519 ชุมชนเริ่มรวมกลุ่มวางแผนเตรียมความพร้อมหาทางออกเรื่องเงินทุนหมุนเวียน โดยการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ขึ้นมา จากเริ่มแรกมีสมาชิกประมาณ 500 คน ในปี 2542 ขยายผลมีสมาชิกเพิ่ม 1,300 คน มีกองทุนเป็นเงิน 19,000,000 บาท ถึงปี 2555 มีสมาชิกประมาณ 4,000 คน มีเงินในกองทุนกว่า 40,000,000 บาท ผลกำไรนอกจากจัดสรรให้สมาชิกแล้ว ยังจัดสวัสดิการสู่สมาชิกอย่างทั่วถึง ทั้งทุนการศึกษา การเกิด แก่ เจ็บ ตาย รวมถึงกิจกรรมเพื่อสาธารณประโยชน์อื่นๆ ของชุมชนที่กลุ่มแบ่งปันอย่างทั่วถึง

หนึ่งตำบลกับการมีกองทุนตนเองในการบริหารจัดการเพื่อประโยชน์สำหรับสมาชิก 4,000 คน กองทุนกว่า 40 ล้านบาท เป็นมหาสมบัติอันล้ำค่าเลยทีเดียว โดยเฉพาะเป็นมหาสมบัติที่เกิดจากน้ำพักน้ำแรงของประชาชนร่วมลงขันกันเองอย่างน่าชื่นชมยกย่องยิ่ง และนั่นเกิดจากผลของการพากเพียรสั่งสม และนอกจากแนวทางการดำเนินงานที่ตรงความต้องการ และเป็นประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรมสำหรับผู้ร่วมเป็นสมาชิกแล้ว สิ่งที่จะมองข้ามมิได้คือความเชื่อมั่นศรัทธาต่อตัวบุคคลและคณะผู้ริเริ่มเป็นสำคัญ

ถึงยุคสมัยการเปลี่ยนแปลงวิถีการทำนาของไทยอย่างรุนแรง จากการพัฒนาระบบชลประทาน การส่งน้ำทั่วถึง โดยเฉพาะภาคกลางลุ่มน้ำเจ้าพระยา รอบการทำนาปลูกข้าวจากเดิมทำนาปี เป็นทำนาปรังหลายครั้งต่อปี ปรับเปลี่ยนพันธุ์ข้าวทั้งข้าวตาแห้ง ข้าวเสาไห้ ข้าวพราวเมล็ดสั้น หรือข้าวเหนียวทั้งสายพันธุ์ดั้งเดิมของชุมชนและเป็นข้าวพันธุ์ใหม่ที่หลงฤดู เพื่อให้ตอบสนองต่อรอบการผลิตที่ผิดข้ามฤดู ผลผลิตนำไปจำหน่าย ขายข้าวแล้วชาวนาผู้ปลูกข้าวหารายได้มาซื้อข้าวกิน ปีไหนผลผลิตตกต่ำขายไม่ได้ไม่ว่าจะผลจากแล้งหรือน้ำท่วม ผลที่ได้คือความอดอยากขาดแคลน ข้าวขาดยุ้งฉาง ข้าเต็มดอกเบี้ยเงินกู้ยืมลงทุนในรอบการผลิต แรงงานในหมู่บ้านเริ่มเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรม คนส่วนใหญ่ในชุมชนคือคนสูงวัย การทำนาของชาบบางเสด็จลดลงเปลี่ยนมาเพื่อให้คนนอกพื้นที่มาเช่าที่นา ชาบบางเสด็จบางส่วนเปลี่ยนอาชีพเพิ่มรายได้ให้ตนเอง อาทิ อาชีพทำกำนันรูป ทำอิฐแดง

กลุ่มเกษตรกรทำนาดำบบางเสด็จ จัดตั้งขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาผู้ผลิตข้าวต้องซื้อข้าวกิน ปี พ.ศ.2540 ตั้งเป้าหมายแบ่งข้าวไว้ กินเอง 30% ขาย 70% โดยมีโครงการขยายผลข้าวหอมมะลิ ลดค่าใช้จ่ายของสมาชิก โครงการขยายปัจจัยการผลิตให้คนทำนา รวมถึงได้รับโรงสีข้าวชุมชนขนาด 24 เกวียน ได้รับพระราชทานจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เมื่อปี พ.ศ.2540 เพื่อให้บริการสีข้าวแก่ชาวบ้าน และสีข้าวเพิ่มมูลค่าจำหน่ายสร้างรายได้ให้กับชุมชน

ธนาคารความดีชุมชนบางเสด็จ บันไดสู่สังคมเป็นสุขอย่างแท้จริง : เริ่มต้นจากความดี เพื่อแตกกิ่งก้านและดอกผลที่ดี

นางพเยาว์ แสงประไพ ผู้จัดการธนาคารความดีชุมชนบางเสด็จ เล่าว่า หลังน้ำท่วมใหญ่ปี 2554 ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) เข้ามาร่วมดำเนินโครงการ จัดตั้งศูนย์เรียนรู้การพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงที่ตำบลบางเสด็จ โดยส่งเสริมการจัดตั้งธนาคารความดีชุมชนบางเสด็จขึ้นเมื่อเดือนพฤษภาคม 2555 ซึ่งเป็นธนาคารความดีแห่งแรกในโครงการของ ธ.ก.ส มีเป้าหมายสนับสนุนชุมชนให้มีความร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจ ในการพัฒนาบุคลากรในชุมชนให้เกิดความคิดในการช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยกันภายในชุมชน ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ รัชกาลที่ 9 ตามทฤษฎี 3 ขั้น คือ พึ่งพาตนเอง พึ่งพาอาศัยชุมชน และพึ่งพากันระหว่างชุมชน เพื่อให้เกิดประโยชน์กับชุมชนสังคมและท้องถิ่น เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องรวมทั้งเกิดการสร้างรายได้กับชุมชนในส่วนของครัวเรือน โดยได้นำแกนนำของชุมชนบางเสด็จจำนวนหนึ่งไปศึกษาดูงาน ธนาคารความดีตำบลห้วยม อำเภอฟาน จังหวัดเชียงราย โครงการดังกล่าวเป็นการเอาความดีตั้งต้นเอาความดีเป็นศูนย์กลาง โดยแบ่งความดีเป็น 3 หมวด เริ่มจาก หมวดความดีเพื่อตนเองและครอบครัว หมวดความดีด้านการพัฒนาชุมชนและสังคม และหมวดความดีเพื่อประเทศชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากผู้นำชุมชนผู้นำท้องถิ่น วัด ครู อาจารย์ และชาวบ้านเป็นอย่างดี

ธนาคารความดีที่นี่เปิดทำการทุกวัน ตั้งแต่เวลา 09.00-17.00 น. ที่นี่ไม่ได้ทำธุรกรรมทางการเงินหรือปล่อยสินเชื่อใดๆ มีพี่เป่า อดีตเคยเป็นเจ้าหน้าที่ชลประทาน และพนักงานบริษัทผู้ผันตัวเองมาเป็นผู้จัดการธนาคารความดี นั่งอยู่หน้าเคาน์เตอร์คอยบริการรับฝากความดี ความน่าสนใจอยู่ที่ผลตอบแทนหรือดอกเบี้ยจากการทำความดีนั้น เมื่อทำความดีแล้วเอาไปฝากไว้กับธนาคาร สะสมไว้ถึงจุดหนึ่งสามารถนำมาแลกเป็นสิ่งของเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันได้ รางวัลใหญ่สุด ได้แก่ กระติกใบใหญ่ พัดลม โต๊ะรีดผ้า ผ้าห่ม แล้วแต่จะมีผู้บริจาคมา ส่วนใครที่สะสมความดีไว้น้อย ก็แลกของเล็กๆ น้อยๆ เช่น ผงซักฟอก ยาสิฟิฟ ข้าวสาร น้ำตาล ไข่ เป็นต้น

“พี่เป่า” บอกถึงขั้นตอนการสมัครเข้าร่วมโครงการว่า ไม่ได้ยุ่งยากอะไรเลย สำหรับคนทำดีมือใหม่ เพียงแค่กรอกใบสมัคร จากนั้นจะได้รับ “สมุดพกความดี” เล่มสีม่วงติดไม้ติดมือกลับบ้าน การทำความดีก็ทำได้ไม่ยาก เพียงแค่กรอกความดีที่ได้ทำลงไป ในสมุดพกความดี โดยขอให้ผู้มีรับรองอย่างน้อย 1 คน จากนั้นเมื่อธนาคารเปิดทำการ สมาชิกก็ถือสมุดพกความดีมาฝากความดีเข้าธนาคาร การเบิกถอน “ความดี” เพื่อแลกกับข้าวของเครื่องใช้ นั้น ธนาคารฯ ตั้งเงื่อนไข กำหนดให้มีความดีติดกันสมุดพกความดีไว้ อย่างน้อย 100 ความดี ที่เหลือหรือเกินกว่านั้น จึงจะสามารถถอนความดีนำมาแลกรับสิ่งของได้ กว่าเกณฑ์ การทำความดีจะออกมาเป็นหมวดต่างๆ อย่างที่เห็นนั้น ผู้จัดการธนาคารความดี บอกว่าผ่านกระบวนการ การขัดเกลาการทำความดีนั้นสืบรับร้อยชื่อจากคณะกรรมการที่เป็นตัวแทนจากหน่วยงานต่างๆ ทั้งใน อำเภอป่าโมกและจังหวัดอ่างทองมากกว่า 10 หน่วยงาน จัดเวทีพูดคุยมากกว่า 10 ครั้ง สุดท้ายได้ ข้อสรุปเหลือ 3 หมวด 27 ความดี ความดีที่ทำแล้วเข้าเกณฑ์ ได้ผลตอบแทนตัวอย่าง เช่น จัดทำบัญชี ครั้วเรือน 2 ความดี/วัน ปลุกผักสวนครัวไว้กินเองอย่างน้อย 3 อย่าง 15 ความดี/เดือน ลดรายจ่ายใน ครั้วเรือน (ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าอาหาร) 10 ความดี/เดือน ความตั้งใจพร้อมสมัครเข้าร่วมโครงการ 50 ความดี เสียสละแรงกาย การพัฒนา เช่น ช่วยเหลือชุมชน บ้าน วัด โรงเรียน 5 ความดี/วัน ครอบครัพลอด ยาเสพติด 50 ความดี/ปี เป็นต้น

ธนาคารความดี เป็นนวัตกรรมทางความคิด ที่ช่วยต่อยอดการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ว่ากำลัง ทำดีเพื่อตนเอง ครอบครัวและสังคมรอบข้าง ทำให้ได้ทบทวนและดูแลสุขภาพความเป็นอยู่ของตนเองทั้ง ทางร่างกาย จิตใจ รายได้ ค่าใช้จ่าย อดุรู้ไว้ให้ตนเองและครอบครัวเข้มแข็ง จากนั้นส่งเสริมการพึ่งพา ช่วยเหลือแบ่งปันระหว่างชุมชน สร้างสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ธนาคารความดีจึงเปรียบเป็น ร่มใหญ่ของโครงการกิจกรรมทั้งหมด จุดเด่นที่ดึงดูดชวนคนให้ทำความดี คือ ธนาคารความดีมี กระบวนการที่ไม่ยุ่งยาก มีแรงจูงใจ ที่นอกเหนือจากกระดิก พัดลม คือ ใบประกาศความดี ซึ่งมีคุณค่า ทางด้านจิตใจ เป็นการสร้างการมีส่วนร่วม ทำให้เกิดพลัง

ผลรูปธรรมที่เกิดขึ้นชัดเจนหลังมีธนาคารความดี คือ ลดปัญหาในชุมชนเป็นต้นว่า ลดบ้ายมุขใน ชุมชนอันเป็นต้นเหตุแห่งการสูญเสียในชุมชน เกิดการมีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณประโยชน์ของชุมชน อันเป็นจุดเริ่มจุดร่วมที่สำคัญของการพัฒนาและแก้ไขปัญหาของชุมชน

คะแนนความดีที่ตั้งไว้ มิใช่เป้าหมายของธนาคารความดีบางเสด็จ แต่การทำความดีคือต้นทุนที่จะ นำพาชุมชนบางเสด็จให้ก้าวขึ้นบันไดสู่เป้าหมายที่แท้จริง

ภาคกลาง

พิกัดที่ตั้งของศูนย์เรียนรู้ฯ

ชุมชนบางเสด็จ

พิกัดที่ตั้งของศูนย์เรียนรู้ฯ ชุมชนบางเสด็จ

พิกัด : N 14.449422 / E 100.462386

